BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIDA VATANPARVARLIK TUYG‘USINI SHAKLLANTIRISH

Navoiy davlat universiteti Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim fakulteti Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi 2- bosqich talabasi Sayfulloyeva Mo‘mina

Annotatsiya (o‘zbek tilida)

Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirishning pedagogik asoslari, milliy qadriyatlar va tarbiyaviy metodlarning o‘rni tahlil qilinadi. Ta’lim jarayonida tarixiy meros, milliy urf-odatlar va ma’naviy-axloqiy tarbiyaning ahamiyati yoritiladi.

Kalit so‘zlar: vatanparvarlik, boshlang‘ich ta’lim, milliy qadriyatlar, tarbiya, ma’naviyat, pedagogika

Annotation (in English)

This article analyzes the pedagogical foundations of developing patriotism in primary school students, as well as the role of national values and educational methods. The importance of historical heritage, national traditions, and moral education in the educational process is highlighted.

Keywords: patriotism, primary education, national values, upbringing, spirituality, pedagogy

Аннотация (на русском языке)

В данной статье рассматриваются педагогические основы формирования патриотизма у учащихся начальных классов, роль национальных ценностей и воспитательных методов. Освещается значение исторического наследия, национальных традиций и духовно-нравственного воспитания.

Ключевые слова: патриотизм, начальное образование, национальные ценности, воспитание, духовность, педагогика

Vatan va vatanparvarlik tarbiyasi haqida tushuncha, boshlang'ich sinf o'quvchilarini vatanpavarlik ruhida tarbiyalashning milliy, tarixiy asoslari. Vatanparvarlik tuyg'usi kishining o'z Vatani va uning tabiatiga, xalqiga, xalqining o'tmishdagi va hozirgi qahramonligiga, tili va san'atiga bo'lgan otashin muhabbatini ifodalaydi. Qadim zamonlardan buyon xalqning o'z Vataniga muhabbati qo'shiqlarda, ertaklarda va sharq mutafakkirlarimizning nodir asarlarida tarannum etib kelinadi. Vatanga muhabbat tuyg'usi insonlarni har doim mehnat qahramonligiga, xalqning baxt- saodati uchun kurashga undaydi. Vatanparvarlik - tug'ma tuyg'u emas. Shuning uchun ham boshlang'ich sinflarda bu tuyg'uni tarbiyalashga muhim o'rin berilgan. Vatan haqidagi boshlang'ich bilimlar bolalarda ularning hayotiy tajribalari zaminida, tevarak- atrofdagi hayot to'g'risidagi muayyan tasavvurlari asosida hosil bo'ladi. Vatan - har bir kishida o'z uyiga, tug'ilib o'sgan yurtiga, eng yaqin kishilari ota-ona, aka-uka, opa- singillariga bo'lgan munosabatida aks etadi.

Bolani vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning individual shakllari asosan oilada amalga oshiriladi. U yoki bu masalada hal qiluvchi rolni oila o'ynaydi. Shuning uchun o'qituvchi o'quvchilarning oilalari bilan yaqin hamkorlikni yo'lga qo'yishi, ota-onalarni bolalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash jarayoniga jalb qilishi kerak. Shunday qilib, ta'lim muassasasida vatanparvarlik ishining muvaffaqiyati o'qituvchilarning axloqiy-psixologik xarakteriga, ularning psixologik, pedagogik va kasbiy tayyorgarligiga, o'z vazifalariga munosabatiga, shuningdek, o'quvchilarning ota-onalari bilan samarali hamkorlik qilish qobiliyatiga bog'liq.

Bugungi kunda mamlakatimizda ijtimoiy-siyosiy sohada amalga oshirilayotgan keng islohotlar vatan taqdiri, xalq ravnaqi, mustaqil yurtning kelajakdagi boshqaruvchilari-yangi avlod tarbiyasiga qaratilmoqda. Yurtimizda azal-azaldan umuminsoniy va o'zbekona qadriyatlarni, milliy urf-odat va an'analarni ulug'lash, ularga chuqurroq

nazar tashlab kelajak avlodga yetkazish uchun e'tibor qaratib kelingan. Mustaqil Vatanimizga har tomonlama yetuk, mukammal, axloqiy pok, yuksak ma'naviy hislatlarga ega, iymon-e'tiqodi butun, o'z xalqi, o'z ona- Vataniga fidoiy, barkamol insonlarni tarbiyalash davlat siyosatida ustuvor masalalardan biri sifatida qaralmoqda. Prezidentimiz Sh. Mirziyoyev kelajak yosh avlod tarbiyasiga katta ahamiyat berib: "Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intelektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz deb takidlaydilar. Tarbiya fani O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tashabbusi bilan umumiy o'rta ta'lim muassasalarida 2020-2021-o'quv yilidan boshlab joriy qilindi. Ushbu fan Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasining bir qismi sifatida o'quvchilarda "Milliy tiklanishdan milliy yuksalish sari" g'oyasini singdirish, ularni ijtimoiy muvaffaqiyatli hayotga tayyorlash, faol fuqarolik pozitsiyasi, mas'uliyat, majburiyat, huquqiy ong va madaniyat, teran dunyoqarash, sog'lom e'tiqodlilik, ma'rifatparvarlik, bag'rikenglik kabi fazilatlarni shakllantirishni maqsad qilib qo‘ygan.

Bugungi globallashuv sharoitida yosh avlod qalbida Vatanga muhabbat, milliy g‘urur va fuqarolik mas’uliyatini shakllantirish muhim vazifalardan biridir. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’lim bosqichida o‘quvchilarda vatanparvarlik tuyg‘usini tarbiyalash kelajakda ularning jamiyatga foydali, yurt ravnaqiga daxldor shaxs bo‘lib voyaga yetishida muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois ta’lim-tarbiya jarayonida milliy qadriyatlar, tarixiy xotira va ma’naviy merosdan samarali foydalanish zarur. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirish — bu milliy qadriyatlar, tarixiy meros, ona tili va ramzlarga (bayroq, madhiya, gerb) hurmat ruhida tarbiyalashdir. Bu jarayon o‘yinlar, badiiy adabiyot, tarixiy shaxslar hayoti va tarbiyaviy soatlar orqali erta yoshdan boshlab, yurtga sadoqat va faxr hissini uyg‘otishga xizmat qiladi.Vatanparvarlikni shakllantirishning asosiy usullari:Milliy

ramzlarni ulug‘lash: Davlat bayrog‘i, gerbi va madhiyasini o‘rgatish, ularga hurmatni singdirish.Badiiy matnlar va ertaklar: O‘qish darslarida Vatan, ona tuproq, jasorat haqidagi hikoyalarni o‘qish orqali his-tuyg‘ularni rivojlantirish.Tarixiy shaxslar hayoti: Amir Temur, Jaloliddin Manguberdi kabi bobokalonlarimizning mardligi va yurtga sadoqatini namuna qilib ko‘rsatish.Milliy qadriyatlar va an'analar: Oila, urf-odatlar va bayramlar (Navro‘z, Mustaqillik kuni) haqida tushunchalar berish.O‘yin va interaktiv usullar: "Mening Vatanim", "Tinchlik elchilari" kabi mavzularida rasmlar chizish va sahna ko‘rinishlari tashkil etadi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirish murakkab, ammo muhim pedagogik jarayon hisoblanadi.

Birinchidan, milliy qadriyatlar asosida tarbiya. O‘quvchilarga xalqimizning urf-odatlari, an’analari, milliy bayramlari va buyuk ajdodlarimiz merosini o‘rgatish orqali ularda milliy faxr hissi shakllanadi.

Ikkinchidan, tarixiy shaxslar va qahramonlar timsoli. Amir Temur, Jaloliddin Manguberdi, Zahiriddin Muhammad Bobur kabi tarixiy shaxslar hayoti misolida yosh avlod qalbida jasorat va yurtga sadoqat tuyg‘usi rivojlantiriladi.

Uchinchidan, ona tili va adabiyotning ahamiyati. Vatan, xalq, tinchlik va mustaqillik haqidagi she’rlar, hikoyalar hamda maqollar orqali o‘quvchilarning ma’naviy dunyosi boyitiladi.

To‘rtinchidan, tarbiyaviy tadbirlar va ekskursiyalar. Mustaqillik bayrami, Vatan himoyachilari kuni kabi tadbirlar, muzey va tarixiy obidalarga sayohatlar bolalarda Vatanga mehrni kuchaytiradi.

Beshinchidan, oila va maktab hamkorligi. Vatanparvarlik tarbiyasi samarali bo‘lishi uchun ota-ona va o‘qituvchi bir yo‘nalishda ishlashi muhimdir.

Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, videodarslar va sahna ko‘rinishlari orqali bu jarayon yanada samarali tashkil etiladi.

Ayniqsa, xalq og'zaki ijodi namunalari bolalarga kuchli ma'naviy ta'sir ko'rsatish imkoniga ega. Tez aytish, maqollar, ertaklar tajribada sinalgan, minglab yillar davomida jamiyat a'zolarini eng yaxshi fazilatlar sohibiga aylantirgan tarbiya vositalari hisoblanadi. Tez aytish, maqollar, xalq ertaklari mazmun jihatidan boy, shakl jihatidan xilma-xildir. Ularning paydo bo'lishi ham uzoq o'tmishdan boshlanib, hozirgi kungacha davom etib kelmoqda. Xalqning umumiy dahosi mahsuli bo'lgan folklor materiallari aynan bir xalq, bir millat tomonidan yaratilsa ham, umuminsoniy qiymati kuchli hisoblanadi. Shuning uchun ham tez aytishda, maqollarda, ertaklarda turli xalqlarda yaratilgan, mazmun jihatidan bir xil, yoki bir-biriga yaqin bo'lgan materiallar uchrab turadi. Bu hol xalq og'zaki ijodini umumbashariy ta'siriga ega ekanligidan dalolat beradi.

Tez aytishlar, maqollar, ertaklar mazmuniga qarab, yoshlarni tarbiyalashni turli yo'nalishlarini, aqliy, axloqiy, jismoniy, ruhiy, estetik, mehnatsevarlik va boshqa xususiyatlarni tarkib toptirishga qaratilgan bo'ladi. Inson kamolotining biror sohasi yo'qki, unga tez aytish, maqollar, ertaklar ta'sir etmagan bo'lsin. Tarbiya fanidagi ayrim materiallar yoshlarni tarbiyalashni qonun-qoidalari, printsiplari, metodlarini aks ettirish bilan ajralib turadi. Shunday imkoniyatlarga ega bo'lgan xalq og'zaki ijodi boshlang'ich sinflarda tarbiya fanining asosiy mazmuni tarkibiga kiritilgan holda o'rganib kelinmoqda. Folklorshunos olimlarning tadqiqotlarida xalq og'zaki ijodi janr xususiyatlari, badiiy qiymati, paydo bo'lishi va taraqqiyoti haqidagi qarashlari katta ilmiy ahamiyatga ega ekanligini tan olish zarur. Ma'lumki, inson barkamolligi uning ma'naviy qadriyatlar haqidagi xalq og'zaki ijodi yoshlarda milliy va umuminsoniy fazilatlarni tarkib toptirishda, kundalik faoliyatlarida doim amalga oshirib borishlari uchun eng qulay vositadir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirish ta’lim va tarbiya tizimining ustuvor yo‘nalishlaridan biridir. Chunki

Vatanga muhabbat, milliy g‘urur va yurt ravnaqiga daxldorlik hissi aynan bolalik davridan boshlab shakllantiriladi. Shu davrda berilgan to‘g‘ri tarbiya o‘quvchilarning kelajakdagi fuqarolik pozitsiyasi, ma’naviy dunyoqarashi va jamiyat oldidagi mas’uliyatini belgilaydi.

Boshlang‘ich ta’lim jarayonida vatanparvarlikni shakllantirish uchun o‘quvchilarga milliy tarix, buyuk ajdodlar merosi, davlat ramzlari, ona tiliga hurmat va milliy qadriyatlar mohiyatini yoshiga mos tarzda tushuntirish zarur. Bu esa ularda Vatan ravnaqi uchun xizmat qilish, yurt tinchligini asrash va milliy manfaatlarni qadrlash kabi fazilatlarni rivojlantiradi.

Shuningdek, o‘qituvchining shaxsiy namunasi, oiladagi tarbiya va ijtimoiy muhitning uyg‘unligi bu jarayon samaradorligini oshiradi. Tarbiyaviy tadbirlar, badiiy asarlar, tarixiy qahramonlar obrazi hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlar orqali vatanparvarlik tarbiyasi yanada mustahkamlanadi.

Natijada, vatanparvarlik ruhida tarbiyalangan yosh avlod mamlakat taraqqiyoti, jamiyat farovonligi va millat kelajagi uchun mas’uliyatli, bilimli va fidoyi insonlar bo‘lib voyaga yetadi. Demak, boshlang‘ich sinfda vatanparvarlik tarbiyasini kuchaytirish Yangi O‘zbekiston taraqqiyotining muhim ma’naviy poydevoridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Shavkat Mirziyoyev. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
2.Abu Nasr al-Farabi. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016.
3.Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992.
4.Jan Amos Komenskiy. Buyuk didaktika. – Toshkent: O‘qituvchi, 1975.
5.O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi. Boshlang‘ich ta’lim davlat ta’lim standarti. – Toshkent, 2023.
6.Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.